

Anlaşmalı Boşanmada Boşanmanın Fer'i Sonuçlarına Dair Sözleşmelerin Hukuki Niteliği ve Bu Anlaşmalara Dair Çeşitli Meseleler

Burak UZMAN*

Öz: Türk hukukunda boşanmak isteyen eşler Türk Medeni Kanunu m. 166/3'te düzenlenen şartlar dahilinde boşanma ve boşanmanın fer'i sonuçları hususunda vardıkları anlaşmanın hakim tarafından onaylanmasıyla birlikte anlaşmalı olarak evliliği sona erdirebilme imkanına sahiptir. Söz konusu boşanma şekli Türk literatüründe "anlaşmalı boşanma" olarak ifade edilmektedir ve zıddı olan çekişmeli boşanmadan daha farklı bir boşanma şeklidir. Lakin Türk kanun koyucusu sadece TMK m. 166/3'te değil çekişmeli boşanma sürecinde de eşlerin evliliklerini mümkün mertebe en barışçıl şekilde suhuletle sona erdirebilmesi adına TMK m. 184/b.5'te de boşanmanın fer'i sonuçlarına dair sözleşme yapma imkânı vermiştir. Dolayısıyla Türk hukukunda boşanmak isteyen eşlerin yapmaları gereken sözleşmeyle ilgili olarak iki farklı madde yer almaktadır. Türk kanun koyucusunun evliliklerini sona erdirmek maksadıyla mahkemeye müracaat eden eşlere boşanmanın fer'i sonuçlarına dair sözleşme yapma imkanını vermesi, ilk bakışta hukukumuzda boşanmada irade sistemine geçildiği intibasını uyandırabilir. Yalnız ilgili sözleşmelerin geçerliliğinin hakim onayına bağlanması, boşanma sistemimizde irade sistemine geçilmesi noktasında en büyük engeli teşkil etmektedir. Zira irade sisteminin en önemli özelliği herhangi bir makamın izni veya onayı olmaksızın evliliğin irade beyanıyla sona erdirilebilmesidir. İkinci olarak, Türk kanun koyucusu burada en başta çocukların ve zayıf konumdaki eşin korunması, boşanma sırasında tarafların mümkün mertebe en kısa sürede evliliklerini sona erdirmek amacıyla aşırı tavizler vermelerini önlemek veya eşlerin muvazaalı olarak boşanmasını ve bu sayede kanuna karşı hilenin önlenmesi gibi farklı gayelerle mahkemeye ciddi derecede müdahale imkânı vermiştir. Halbuki irade sistemi olsaydı herhangi bir kişinin veya makamın taraf iradesine müdahalesi söz konusu olmaksızın boşanma neticesi rahatlıkla elde edilebilirdi. Sonuç olarak mevcut düzenlemeler, Türk hukukunda irade sisteminin geçerli olduğu fikrini kabul etmeyi engellemektedir. Ancak söz konusu anlaşmaların geçerliliğinin mahkemenin onayına tabi kılınması, hukuki niteliklerinin de ne olduğuna dair farklı tartışmaları beraberinde getirmektedir zira TMK başta olmak üzere Türk kanun koyucusu herhangi bir mevzuat hükmünde bu hususta açık bir düzenlemeye yer vermemiştir. Dolayısıyla gerek öğretide gerekse Yargıtay içtihatlarında varılan anlaşmanın onaydan önce veya sonra hukuki niteliğinin ne olduğuna dair farklı görüşler ileri sürülmüştür. İleri sürülen görüşler de üzerinde durulması gereken farklı hukuki meselelerin doğmasına sebep olmuştur. Bu çalışmada TMK m. 166/3'te ve m. 184/b.5'te düzenlenen anlaşmalara hangi hallerde müracaat edilebileceği, aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar, anlaşmaların hakim tarafından onaylanmalarından önceki ve sonraki hukuki niteliklerine dair hem Türk hukuk doktrininde hem de Yargıtay içtihatlarında yer alan görüşlere, bu görüşlere göre ortaya çıkabilecek farklı muhtemel hukuki problemler incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, anlaşmalı boşanma, boşanmanın fer'i sonuçları, boşanmanın sonuçlarına dair sözleşmeler, aile hukuku

Legal Character of Agreements Secondary Consequences of Divorce in Divorce With Consent

Abstract: In Turkish law, spouses wishing to end their marriage may do so by mutual consent, provided that the conditions in Article 166/3 of the TCC are satisfied and the agreement they reached regarding the divorce and its ancillary consequences is approved by the court. This form of divorce is referred to in Turkish legal literature as

* Arş. Gör., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk Anabilim Dalı, burakuzman42@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7667-873X

Uzman Burak, 'Anlaşmalı Boşanmada Boşanmanın Fer'i Sonuçlarına Dair Sözleşmelerin Hukuki Niteliği ve Bu Anlaşmalara Dair Çeşitli Meseleler', *Istanbul 29 Mayıs Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, 2026, s. 73-85.

Geliş Tarihi: 08/04/2026, Kabul Tarihi: 27/06/2026, Yayın Tarihi: 31/07/2026

divorce by mutual consent and constitutes a distinct form of divorce, different from contested divorce proceedings. On the other hand, Turkish legislator has not limited this possibility only to Article 166/ of the TCC. Even within contested divorce proceedings, Article 184/5 of the TCC permits spouses to conclude an agreement concerning the ancillary consequences of divorce, with the aim of enabling them to terminate their marriage in the most peaceful and amicable manner possible. As a result, Turkish law contains two different articles governing agreements that spouses may conclude in connection with divorce. At first look, the fact that the Turkish legislator permits spouses applying to the courts for divorce to conclude agreements concerning the ancillary consequences of divorce may create the impression that the Turkish legal system has adopted the will-based divorce system. However, the requirement that the validity of such agreements be subject to judicial approval constitutes the greatest obstacle to characterizing the Turkish divorce system as one based on the parties' autonomous will. Indeed, the defining feature of a will-based divorce system is that a marriage may be dissolved only by the parties' declarations of intent, without the authorization or approval of any public authority. Moreover, the Turkish legislator has granted the courts broad power of intervention for several reasons, including primarily the protection of children and the economically weaker spouse, the prevention of spouses making excessive concessions only to obtain a prompt dissolution of their marriage, and the prevention of collusive divorces and the circumvention of the law through fraudulent conduct. By contrast, under a genuine will-based divorce system, the dissolution of marriage could be achieved solely through the parties' declarations of intent, without any intervention by a judicial or other public authority. Accordingly, the existing legal framework doesn't support the conclusion that the will-based divorce system has been adopted under Turkish law. Nevertheless, making the validity of these agreements conditional judicial approval has given rise to significant debate concerning their legal nature, specifically because neither the TCC nor any other legislative provision expressly regulates this issue. Consequently, both Turkish legal scholarship and the case law of the Yargıtay have advanced differing views regarding the legal character of such agreements, both before and after judicial approval. These competing views have, in turn, given rise to a number of legal issues requiring careful examination. This study therefore analyzes the circumstances under which the agreements regulated by Articles 166/3 and 184/5 of the TCC may be concluded, the similarities and differences between these two types of agreements, the various opinions expressed in Turkish legal doctrine and in the case law of the Yargıtay concerning their legal nature before and after judicial approval, and the potential legal problems that may arise under each of these competing approaches.

Keywords: Divorce, divorce by mutual agreement, ancillary consequences of divorce, agreements on consequences of divorce, family law

I. HAKİMİN ONAYINDAN ÖNCEKİ VE SONRAKİ DURUMUNA GÖRE SÖZLEŞMENİN NİTELİĞİ

A. Genel Olarak Boşanmanın Fer'i Sonuçlarına Dair Sözleşmeler

TMK m. 166/3'te ve TMK m. 184/b.5'te düzenlenen sözleşmelerin hakim onayından önceki ve sonraki niteliklerine değinmeden önce aralarındaki farkların ve benzerliklerin kısaca incelenmesi gerekir. Öncelikle eşler, boşanmanın kanuni sonuçlarına dair bir anlaşma yapamaz¹. Mesela eşler, boşanmadan sonra mal rejiminin tasfiye edilmesini engelleyemez². Yine aynı şekilde TMK m. 181'e göre tasarruftan aksi anlaşılmadıkça boşanmadan önce yapılan ölüme bağlı tasarruflar kendiliğ-

1 Süleyman Topak, *Boşanma Davalarında Yargılama Usulü*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 387; Kemal Oğuzman/Mustafa Dural, *Aile Hukuku*, 2. Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998, s. 149; Gülçin Elçin Grassinger, 'Boşanma Davasında Eşlerin Boşanmanın Tali Sonuçlarına İlişkin Konularda Anlaşma Yapmaları ve Konu ile İlgili İsviçre Federal Mahkemesi Kararı', *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt: 55, Sayı: 3, Yıl: 1997, s. 236.

2 Oğuzman/Dural, s. 149.

den hükümsüz hale gelir. Eşler bu maddedeki neticenin ortaya çıkmayacağına veya daha farklı şekilde ortaya çıkacağına dair anlaşma yapamaz. Diğer bir benzerlik de tarafların normal şartlarda mahkeme tarafından re'sen düzenlenecek hususlarda anlaşma yapabilmesidir. Örneğin çocukla kişisel ilişki, çocuğun velayeti, çocuğa bağlanacak iştirak nafakası TMK m. 182 gereği hakim tarafından re'sen düzenlenir.

İki maddedeki farklar değerlendirildiğinde ilk fark, TMK m. 166/3'e göre boşanmanın sağlanabilmesi için eşlerin boşanmanın fer'i sonuçlarına dair anlaşmaya varmasının zorunlu unsur olmasıdır. Aksi takdirde mahkemeye yapılan başvuru reddedilir ve anlaşmalı boşanma gerçekleşmez³. Dolayısıyla tarafların anlaşması temeline dayanan bir boşanmada dahi kanun koyucu tam bir irade serbestisi vermemiştir⁴. Fakat TMK m. 184/1 b.5'e göre boşanmanın gerçekleşebilmesi için eşlerin anlaşmaya varması zorunlu unsur değildir. Dolayısıyla hakim, şartları sağlanmışsa eşler anlaşmaya varmasa dahi boşanmaya karar verir ve boşanmanın sonuçlarını re'sen düzenler⁵. İkinci fark, iki maddenin uygulama alanıyla ilgilidir. TMK m. 166/3 sadece anlaşmalı boşanmada uygulanırken TMK m. 184/1 b.5 çekişmeli boşanmada uygulanmaktadır. Aynı zamanda TMK m. 166/3'teki anlaşma yapıldığında evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı aksi ispat edilemez şekilde yani bir faraziye olarak kabul edilmiştir⁶. Halbuki TMK m. 184/1 b.5 için böyle bir şeyden bahsetmek mümkün görünmemektedir. Son olarak tarafların dinlenmesinde görülür. TMK m. 166/3'e göre anlaşmalı boşanmak için hakimin tarafları huzurunda bizzat dinlemesi zorunlu unsurken TMK m. 184/1 b.5'e göre sözleşme yaparken taraflar bizzat dinlenmese dahi boşanmaya karar verilebilir.

B. Sözleşmenin Hakimin Onayından Önceki Hukuki Niteliği

Boşanmanın fer'i sonuçlarına dair sözleşmelerin hakimin onayından önceki niteliğine dair öğretide iki ana görüş bulunmaktadır⁷. İlk görüş, söz konusu sözleşmelerin bir talep olduğunu ifade etmektedir⁸. İlgili talep bir iddia niteliğinde olup dava dışında herhangi bir hukuki ehemmiyeti bulunmamaktadır. Ayrıca yapılan sözleşmeyi mahkeme içi bir sulh olarak kabul etmek de mümkün değildir. Çünkü sulh sözleşmesinde hakim, sulhün esaslarını tespit eder. Halbuki boşanmanın fer'i sonuçlarına dair sözleşmelerde hakim, anlaşmanın içeriğini ve kanuna, kişilik haklarına, emredici hükümlere aykırı olup olmadığını denetlemektedir⁹.

3 Nevzat Özdemir, *Türk ve İsviçre Hukukunda Anlaşmalı Boşanma*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 155; Reyhani Yüksel, s. 119.

4 Faruk Acar, *Aile Hukuku: Evliliğin Sona Ermesi ve Boşanma Sebepleri* Fasikül III, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2025, s. 96.

5 Helin Neval Tekin, *Anlaşmalı Boşanma*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 126.

6 Bilge Öztan, *Aile Hukuku*, 6. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, s. 693; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 126; Hüseyin Hatemi/Rona Serozan, *Aile Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 237; Reyhani Yüksel, s. 110; Acar, *Sona Erme*, s. 96.

7 Nurten Demir, *Boşanmanın Fer'i Sonuçlarına İlişkin Sözleşmeler*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1994, s. 8.

8 Esat Arsebük, *Medeni Hukuk: Aile Hukuku*, Cilt II, Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara, 1940, s. 769.

9 Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, *Aile Hukuku*, 5. Basım, Nurgök Matbaası, İstanbul, 1965, s. 245; Arsebük, s. 769.

Bizim görüşümüz boşanmanın fer'i sonuçlarına dair sözleşmelerin hakim onayından önceki dönemde bir özel hukuk sözleşmesi olduğu yönündedir¹⁰. Zira bu sözleşme, yetkili bir makam tarafından yapılmış olmayıp tarafların hür ve özgür iradelerinin birleşmesiyle meydana gelmiştir¹¹. Hakimin onayına kadar yapılan sözleşme askıda hükümsüzdür¹². Nitekim Yargıtay da özel hukuk sözleşmesi görüşünü savunmaktadır¹³.

Sözleşme, mahkemeye başvurmadan önce yapılabileceği gibi mahkemeye başvurduktan sonra da yapılabilir¹⁴. Ayrıca öğretilde boşanmanın fer'i sonuçlarına dair sözleşmelerin onaydan önceki dönemde sulh sözleşmesine benzediği de ifade edilmiştir¹⁵. Çünkü sulh sözleşmesinin temeli, tarafların karşılıklı ödünler vererek bir uyuşmazlığı sona erdirmesine dayanmaktadır¹⁶. Nitekim bu unsur dikkate alındığında eşler arasında yapılan sözleşmenin sulhe benzer olduğunu düşünmekte hiçbir beis de bulunmamaktadır¹⁷. Zira eşler, karşılıklı ödünler vererek boşanmanın fer'i sonuçlarından doğabilecek ihtilafları sona erdirmektedir. Fakat sulhle aralarında önemli farklar da bulunmaktadır. Örneğin sulh, Hukuk Muhakemeleri Kanunu¹⁸ (HMK) m. 313/2 uyarınca sadece tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği meselelerde mümkündür. Halbuki boşanmanın fer'i sonuçlarına dair sözleşmelerde çocukla kişisel ilişki kurulması, velayet, iştirak nafakası gibi konularda da anlaşma yapılmaktadır¹⁹. Ayrıca sulhün hüküm ve sonuç doğurması için hakim onayı zorunlu olmamakla birlikte boşanmanın fer'i sonuçlarına dair yapılan sözleşmelerde zorunlu unsurdur.

Bir görüş bakımından yapılan sözleşme, mahkeme tarafından onaylanmadan önce de taraflar için bağlayıcıdır ve tarafların sözleşmeden dönmeleri mümkün değildir²⁰. Çünkü Türk Borçlar Kanunu'nda²¹ (TBK) özel hükümlerle getirilen dönme kuralları hariç tutulursa genel hükümlerde dönmeye imkân veren herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır²². Fakat başka bir görüş, sözleş-

10 Esra Pınar Bilgin Yılmaz, *Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 80; Tekin, s. 123; August Egger, *Aile Hukuku*, (çev. Tahir Çağa), Kenan Matbaası, İstanbul, 1943, s. 278; Demir, s. 12; Turhan Esener, 'Boşanmanın Fer'i Neticelerine Dair Mukaveleler', *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 3, Yıl: 1951, s. 612; Grassinger, s. 237.

11 Tekin, s. 123-124.

12 Haluk Nomer, 'Anlaşmalı Boşanma Protokolünden Dönülebilir Mi?', *Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 18, Sayı:2, 2021, s. 584; Acar, *Sona Erme*, s. 103.

13 Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 2019/5910 E. 2019/9191 K. 25.09.2019 T.; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 2022/8414 E. 2022/8689 K. 01.11.2022 T.; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 2016/22844 E. 2017/14728 K. 18.12.2017 T. (Lexpera, Erişim: 30.03.2026).

14 Özdemir, s. 154; Grassinger, s. 237.

15 Nomer, *Anlaşmalı*, s. 585; Demir, s. 12; Esener, s. 612.

16 Ahmet Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 6. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara, 2024, s. 19; Aydın Zevkliler/Emre Gökyayla, *Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri*, 21. Basım, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021, s. 14; Cevdet Yavuz/Burak Özen/Faruk Acar, *Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)*, 19. Basım, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2024, s. 16.

17 Esener, s. 612.

18 Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Kanun Numarası: 6100, Kabul Tarihi: 12.01.2011, RG: 04.02.2011/27836.

19 Nomer, *Anlaşmalı*, s. 585.

20 Bülent Köprülü/Selim Kaneti, *Aile Hukuku*, 2. Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989, s. 85; Nomer, *Anlaşmalı*, s. 588; Hande Atmaca Ülkü, *Anlaşmalı Boşanma Protokolü Nasıl Düzenlenir?*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 169.

21 Türk Borçlar Kanunu, Kanun Numarası: 6098, Kabul Tarihi: 11.01.2011, RG: 04.02.2011.

22 Öz Seçer, 'Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma', *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 2, Yıl: 2016, s. 279.

menin onaylanmadan önce herhangi bir bağlayıcılığının olmadığını, aksi halde onay şartının bir anlamı olmayacağını belirtmektedir²³.

Bir Yargıtay kararında²⁴ “*Anlaşmalı boşanma yönünde oluşan karar kesinleşinceye kadar eşlerin bu yöndeki diğer bir ifadeyle gerek boşanmanın mali sonuçları, gerekse çocukların durumu hususunda kabul edilen düzenlemeleri kapsayan irade beyanından dönmesini engelleyici yasal bir hüküm bulunmamaktadır*” şeklinde geçen ifadelerden öğretilerdeki azınlık görüşünün kabul edildiği anlaşılmaktadır. Fakat ilgili karar oybirliğiyle alınmamıştır. Karşı oy yazısında “...*Bu şartlara uygun kabul, tarafları da hakimî de bağlar. Böyle bir durumda artık anlaşmalı boşanmaya vücut veren “irade beyanından” dönülemez...*” denilerek dönme hakkının kullanılamayacağı ifade edilmiştir.

Karşı oy yazılarındaki görüş kanaatimizce daha isabetlidir. Çünkü kanunda sözleşmeden dönmeye dair herhangi bir düzenleme yoksa bu, sözleşmeden dönülemeyeceği anlamına gelmektedir²⁵. Dolayısıyla borçlar hukukunun ilkeleri de göz önünde tutulduğunda muhalefet şerhindeki görüşü kabul etmek isabetli olacaktır. Ancak ortada irade sakatlıklarından biri varsa anlaşma tek taraflı irade beyanıyla iptal edilebilir veya hakimden anlaşmayı onaylamaması istenebilir²⁶.

C. Sözleşmenin Hakimî Onayından Sonraki Hukuki Niteliği

Boşanmanın fer'i sonuçlarına dair sözleşmenin hüküm doğurması ve geçerliliği için hakim tarafından uygun bulunması, onaylanması zorunlu unsurdur²⁷. Bu unsur nitelik itibarıyla bir yasal koşuldur²⁸. Fakat anlaşmanın onaylandıktan sonraki niteliği öğretilerde tartışmalıdır ve konuya dair başlıca iki görüş bulunmaktadır²⁹. İlk görüş bakımından varılan anlaşma onaydan sonra ilamın bir parçası haline gelir ve özel hukuk sözleşmesi olma niteliğini kaybeder³⁰. Nitekim Yargıtay³¹ bir kararında “... *taraflara boşanma protokolinde yüklenilen edimler artık boşanmanın ayrılmaz bir parçası haline gelir.*” ifadesiyle bu görüşü savunduğunu belirtmiştir. İkinci görüş bakımından tasdik edilen anlaşma niteliği itibarıyla hala bir özel hukuk sözleşmesi olma vasfını muhafaza etmektedir. Ancak nafaka, tazminat gibi üzerinde anlaşmaya varılan hususlar sanki mahkeme kararında düzenlenmiş gibi tesir kazanır³².

İki görüş de değerlendirildiğinde kanımca varılan anlaşmanın onaydan itibaren mahkeme ilamının bir parçası olduğunu kabul etmek daha isabetli olacaktır. Şöyle ki; TMK'de benimsenen

23 Özdemir, s. 157; Ali İhsan İpek, *Türk Hukukunda Boşanmanın Genel Sebepleri*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 111.

24 Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 2015/5687 E. 2015/20789 K. 10.11.2015 T. (Lexpera, Erişim: 31.03.2026).

25 Nomer, *Anlaşmalı*, s. 589.

26 Seçer, s. 279-280; Nomer, *Anlaşmalı*, s. 589.

27 Faruk Acar, *Aile Hukuku: Boşanma Davası ve Sonuçları*, Fasikül IV, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2025, s. 19-20; Seçer, s. 276; Nomer, *Anlaşmalı*, s. 588.

28 Acar, *Sona Erme*, s. 103.

29 Tekin, s. 124; Demir, s. 13.

30 Tekin, s. 124; Selahattin Sulhi Tekinay, *Aile Hukuku*, 7. Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990, s. 287; Esener, s. 621-622; Nomer, *Anlaşmalı*, s. 590; Acar, *Sona Erme*, s. 103.

31 Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 2020/1714 E. 2020/5488 K. 09.11.2020 T. (Legalbank, Erişim 21.03.2026).

32 Oğuzman/Dural, s. 149; Egger, s. 278.

boşanma sisteminde anlaşma, boşanmanın gerçekleşmesi için yeterli değildir. Aynı zamanda hakim onayı aranır. Anlaşma, boşanma kararıyla birlikte ilamın hüküm kısmında yer alır³³. Dolayısıyla da anlaşma, ilamın bir parçası haline gelir. Ayrıca hakimin onayı, anlaşmanın hüküm ve sonuç doğurabilmesi için de zorunlu unsurdur. Bunun doğal sonucu da anlaşmanın ilamın bir parçasına dönüşmesidir. Nitekim onayla birlikte anlaşmanın ilam konusu olması ve icra kabiliyetinin bulunması, bu görüşün daha uygun olduğunu göstermektedir³⁴.

II. HAKİM ONAYINDAN SONRAKİ DÖNEME İLİŞKİN BAZI MESELELER

A. İptal Edilebilirlik

Varılan anlaşmanın onaydan sonraki dönemde iptal edilebilirliğine dair meseleler incelenirken öncelikle iptal edilebilirlik kavramının üzerinde durmak gerekir.

İptal edilebilirlik, hukuk düzeninin elzem gördüğü bazı geçerlilik şartlarının eksikliği halinde hukuki işlemin taraflarından sadece birini korumayı amaçlayan bir geçersizlik türüdür³⁵. Söz konusu durumlar irade sakatlıkları ve gabindir. Burada sözleşme kendiliğinden kesin hükümsüz değildir. Sözleşmenin kesin hükümsüz olması için iptal hakkının kullanılması şarttır ve iptal hakkının kullanılmasıyla sözleşme, başından itibaren geriye etkili olacak şekilde kesin hükümsüz hale gelir³⁶. İptal hakkı tek taraflı irade beyanıyla kullanılır, bunun için ayrıca dava açmak gerekmez³⁷. Bununla beraber uyumsuzluk meydana geldiği halde iptalin tespiti için tespit davası açılabilir³⁸. İptal beyanıysa karşı tarafın egemenlik alanına varmakla birlikte hukuki sonuçlarını doğurur³⁹.

İptal edilebilirlik halleri düzelebilir hükümsüzlük ve bozulabilir geçerlilik olarak ikiye ayrılır⁴⁰. Düzelebilir hükümsüzlük, iptal edilebilirliğin irade sakatlıklarındaki görünüm biçimidir⁴¹. Burada iptal hakkı sahibi, işlemle başından itibaren bağlı değildir ve hak düşürücü süre içinde iptal hakkını kullanarak işlemi başından itibaren kesin hükümsüz kılabilir⁴². İkinci şekli olan bozulabilir geçerlilik gabinde görülür ve burada işlem yapıldığı andan itibaren geçerli olarak hüküm ifade eder.

33 Özdemir, s. 182.

34 Bilgin Yılmaz, s. 81.

35 Mustafa Dural/Suat Sarı, *Türk Özel Hukuku: Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri*, Cilt I, 16. Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2023, s. 165; Mustafa Ünlütepe, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 106.

36 Haluk Nomer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 19. Basım, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2023, s. 74; Kemal Oğuzman/Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt I, 22. Basım, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2024, s. 189; Ahmet Kanişlı, *İsviçre - Türk Borçlar Hukukuna Göre Sözleşmenin Kurulmasında Yanılma*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 534; Ünlütepe, s. 106; Murat Doğan/Gökhan Şahan/İsmail Atamulu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 4. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 142.

37 Oğuzman/Öz, s. 188; Doğan/Atamulu/Şahan, s. 142-143; Turgut Akıntürk/Derya Ateş, *Borçlar Hukuku*, 29. Basım, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2020, İstanbul, s. 53.

38 Doğan/Atamulu/Şahan, s. 143.

39 Kanişlı, s. 536.

40 Ünlütepe, s. 106; Necip Kocayusufpaşaoğlu/Hüseyin Hatemi/Rona Serozan/Abdülkadir Arpacı, *Borçlar Hukuku*, Cilt I, 7. Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul, s. 588 - 589.

41 Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 589; Dural/Sarı, s.186-187; Ünlütepe, s. 106.

42 Ünlütepe, s. 106.

Kanunda belirtilen hak düşürücü süre içinde iptal hakkının kullanılmasıyla kesin hükümsüz hale getirilir⁴³.

İptal edilebilirlik halleri anlaşmalı boşanmada da görülebilecek durumlardandır. Söz konusu hallerin eşlerin vardığı anlaşmaya etkisini yine onaydan önceki ve sonraki döneme göre değerlendirmek gerekir. Onay öncesi dönemde anlaşma, özel hukuk sözleşmesi olduğundan irade sakatlığı varsa iptal edilebilir veya hakimden sözleşmeyi onaylamaması istenebilir⁴⁴. Anlaşma, onay sonrası dönemde özel hukuk sözleşmesi niteliğini kaybedip mahkeme ilamının parçası haline geleceğinden tek taraflı irade beyanıyla iptal hakkını kullanmak mümkün değildir. Bunun için artık kanun yollarına başvurmak gerekir⁴⁵.

Anlaşmalı boşanmada hakim, tarafların irade beyanlarını sağlıklı şekilde ortaya koyup koymadıklarını anlayabilmek adına karar verebilmek için duruşma yapmakta ve tarafları bizzat dinlemektedir. Nitekim hakim, anlaşmalı boşanmaya karar verirken bu durumların olduğunu araştırmak zorundadır⁴⁶. İrade sakatlığının anlaşılabilmesi hakim açısından daha zor olsa da gabinde edimler arası aşırı orantısızlık gibi objektif bir unsur olduğundan bir olayda gabinin varlığının anlaşılması daha kolaydır. Dolayısıyla anlaşmanın iptal edilebilirliği irade sakatlığı neticesinde daha muhtemeldir. Gabin için de bu husus teorik açıdan mümkün olmakla beraber denetlenebilirliği daha kolay olduğundan pratikte bu sebeple iptal edilebilirliğin uygulanabilmesi daha zor görünmektedir. Örneğin taraflardan biri boşanmanın daha hızlı sonuçlandırılabilmesi adına kendi ekonomik gücünü ciddi derecede zorlayabilecek miktarlarda tazminat ve nafaka ödemeyi kabul edebilir. Bu halde de ekonomik gücünü zorlayacak edimleri kabul eden tarafın manevi anlamda zor durumda olduğu kabul edilebilir.

B. Muvazaa

Muvazaa, tarafların temel itibariyle hiçbir hukuki sonuç doğurmaması veya görüldüğünden başka bir sonuç doğurması saikiyle belli bir hukuki muameleye girişmesidir⁴⁷. Böylece irade ve beyan arasında iki tarafın da bilerek ve isteyerek meydana getirdiği bir uyumsuzluk ortaya çıkmaktadır⁴⁸. Muvazaada tarafların temel amacı bir görünüş yaratarak üçüncü kişileri aldatmaktır⁴⁹. Muvazaa kendi içinde mutlak (Basit) ve nispi (Nitelikli) muvazaa olarak ikiye ayrılır⁵⁰. Mutlak muvazaada taraflar, başkalarını aldatmak amacıyla görünüşte bir işlem yapmakta ama gerçek iradelerine uygun bir gizli işlem yoktur⁵¹. Nispi muvazaadaysa taraflar aslında bir başka işlemi gizlemek

43 Oğuzman/Öz, s. 188; Ünlütepe, s. 106-107; Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 588.

44 Demir, s. 54; Nomer, *Anlaşmalı*, s. 590.

45 Bilgin Yılmaz, s. 88-89; Nomer, *Anlaşmalı*, s. 585.

46 Öztan, s. 696.

47 Nomer, Borçlar, s. 109; Ünlütepe, s. 90; Oğuzman/Öz, s. 134; Akıntürk/Ateş, *Borçlar*, s. 48; Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 2017, s. 147.

48 Akıntürk/Ateş, Borçlar, s. 48; Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 147.

49 Kocayusufpaşaoğlu/Hüseyin Hatemi/Rona Serozan/Abdülkadir Arpacı, s. 347; Oğuzman/Öz, s. 135.

50 Ünlütepe, s. 91; Akıntürk/Ateş, Borçlar, s. 49; Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 347-348.

51 Ünlütepe, s. 91; Oğuzman/Öz, s. 135; Akıntürk/Ateş, *Borçlar*, s. 49; Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 347.

amacıyla görünüşte muvazaalı bir işlem yapmaktadır⁵².

TMK m. 166/3 incelendiğinde hakimin yapacağı denetimin kapsamı açıkça belirtilmiştir. Bunlar tarafların iradelerinin özgürce açıklanıp açıklanmadığı, varılan anlaşmanın tarafların ve çocuğun menfaatine uygunluğunun denetlenmesiyle sınırlıdır. Kanun maddesinde saik, denetlenecek hususlardan biri olarak ifade edilmemiştir. Dolayısıyla duruma göre muvazaalı bir anlaşmaya dahi onay verilebilir ve muvazaalı anlaşma, bu yolla ilamın bir parçası haline gelebilir. Bu halde nasıl bir yol izleneceği önemli bir sorundur.

Öğretide eşlerin saikinin dikkate alınıp alınmayacağı tartışmalıdır. Bir görüş⁵³ denetimin irade sakatlığı sebeplerinden birinin olup olmadığıyla, eşlerin iradelerini serbestçe ortaya koyup koymadığıyla sınırlı olduğunu savunur. Fakat başka bir görüş⁵⁴ hakimin boşanmaya iten saiki de araştırması gerektiğini ve bu düşüncenin hem hakimin tarafları bizzat dinlemesi hakkındaki kanun yorumuyla hem de Yargıtay uygulamasıyla da örtüşeceğini, aksi düşüncenin kanuna karşı hilenin önünü açacağını savunmaktadır.

Yargıtay içtihatları incelendiğinde genel olarak maddede saikin incelenmesine yer verilmediğinden boşanmanın samimi olup olmadığına veya muvazaaya dair bir inceleme yapılmaması gerektiği ifade edilmiştir⁵⁵. Bunun yanında saikin, serbest ve samimi iradeyi kaldırdığı da belirtilmiştir⁵⁶.

Kanımca ilk görüşe katılmak gerekir. Şöyle ki; TMK m. 166/3'ün lafzına bakıldığında açıkça görülecektir ki hakime eşlerin saikine yönelik bir araştırma yapma yetkisi verilmemiştir ve eşlerin boşanma konusunda anlaşması evlilik birliğinin temelinden sarsıldığını kabul etmek için yeterlidir. İkinci olarak ve belki de en önemlisi, saike yönelik yapılacak araştırma neticesinde eşlerin samimi olup olmadığını doğru bir şekilde anlamak neredeyse imkansızdır. Böylece kanunda mutlak boşanma sebebi olarak düzenlenen anlaşmalı boşanma, hakime evliliğin gerçekten sarsılıp sarsılmadığı noktasında bir takdir hakkı vererek fiili anlamda nispi boşanma sebebine dönüşmektedir. Dolayısıyla saiki de araştırmak, TMK m. 166/3'ün amacına uygun olmayan bir yorumdur.

52 Nomer, *Borçlar*, s. 111; Ünlütepe, s. 91; Oğuzman/Öz, s. 135; Doğan/Atamulu/Şahan, s. 145; Akıntürk/Ateş, *Borçlar*, s. 49; Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 348.

53 Özdemir, s. 151; Ömer Uğur Gençcan, *Boşanma Hukuku*, Cilt II, 12. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023, s. 1199; Mehmet Akif Tutumlu, *Teorik ve Pratik Boşanma Yargılaması Hukuku*, Cilt II, 2. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 1054.

54 İpek, s. 108.

55 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2013/10-1965 E. 272 K. 12.03.2014 T.; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2013/10-2080 E. 275 K. 12.03.2014 T.; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2015/10-2684 E. 295 K. 14.03.2019 T.; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2018/(21)10-996 E. 1310 K. 02.11.2021 T.; (e-uyar, Erişim: 05.03.2026). Yargıtay 21. Hukuk Dairesi, 2012/13313 E. 2013/19693 K. 5.11.2013 T.; Yargıtay 21. Hukuk Dairesi, 2015/17405 E. 2015/21033 K. 26.11.2015 T.; Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, 2021/9086 E. 2021/17005 K. 30.12.2021 T. (Lexpera, Erişim: 05.03.2026).

56 Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 7288 E. 9704 K. 17.01.1991 T. (Gençcan, s. 1199).

C. Ehliyet

Fiil ehliyeti kişinin hukuki işlemlerini bizzat yapabilme ve yine kendi fiiliyle hak sahibi olabilmeye, borç altına girebilme ve sorumlu kılınabilme ehliyetidir⁵⁷. Nitekim TMK m. 9'da bu husus açıkça ifade edilmiştir. Fiil ehliyeti bakımından kişiler en temelde tam ehliyetli, sınırlı ehliyetsiz ve tam ehliyetsiz olarak üç biçimde değerlendirilmektedir⁵⁸. TMK m. 10'a göre tam ehliyetli kabul edilebilmek için erginlik, kısıtlanmama ve ayırt etme gücüne sahip olmak üzere üç unsur bulunmaktadır. Bunlar, bir başkasının izin veya icazeti olmadan hak kazanabilir ve borç altına girebilir⁵⁹. Dolayısıyla tam ehliyetliler anlaşmalı boşanma protokolünü rahatlıkla yapabilir.

İkinci grup sınırlı ehliyetsizlerdir. Sınırlı ehliyetsizler ayırt etme gücüne sahip küçük veya kısıtlıdır. Bu kişiler TMK m. 16/1'e göre yasal temsilcilerinin izin veya icazeti olmadan borçlandırıcı işlem yapamaz fakat karşılıksız kazandırmalarda ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanılmasında bu rıza aranmaz⁶⁰. Boşanma da temel itibarıyla kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan sınırlı ehliyetsizlerin bu amaçla mahkemeye başvurularında TMK m. 16/1 uyarınca yasal temsilcinin rızasını almaya gerek yoktur⁶¹. Dolayısıyla yasal temsilcinin rızasını almaya gerek olmadan anlaşmalı boşanma yoluna başvurulabilir. Ancak varılan anlaşmada nafaka, tazminat gibi sınırlı ehliyetsizi borç altına sokabilecek hükümler varsa yasal temsilcinin rızası aranır. Sınırlı ehliyetsizi borç altına sokacak hüküm yoksa yasal temsilcinin rızası olmadan da anlaşma yapılabilir⁶².

Son grupsa tam ehliyetsizlerdir. Tam ehliyetsizler, sınırlı ehliyetsizin aksine ne kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanabilir ne de karşılıksız kazandırmaları kabul edebilir. Hiçbir şekilde hukuki işlem yapamazlar ve yaptıkları işlemler de kural olarak kesin hükümsüzdür, hiçbir hüküm ve sonuç doğurmaz⁶³. Dolayısıyla anlaşmalı boşanma yoluna da başvuramazlar. Bu kişiler açısından kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların yasal temsilci tarafından kullanılmasının mümkün olup olmadığına değinmek gerekir. Kural, yasal temsilcinin dahi tam ehliyetsiz adına kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanamamasıyken öğretide, menfaati gerektiriyorsa yasal temsilcinin de bu hakları kullanabileceği ifade edilmiştir⁶⁴.

Anlaşmalı boşanma bakımından incelendiğinde yasal temsilcinin tam ehliyetsiz adına bu yola başvurması mümkün görünmemektedir. Zira anlaşmalı boşanma için hakimin eşleri bizzat dinle-

57 Ahmet Kılıçoğlu/Kumru Kılıçoğlu Yılmaz, *Kişilik Hakkı ve Korunması*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2023, s. 14; Hüseyin Hatemi, *Kişiler Hukuku*, 9. Basım, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 15; Jale Akipek/Turgut Akıntürk/Derya Ateş, *Kişiler Hukuku*, 17. Basım, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 283; Serap Helvacı, *Gerçek Kişiler*, 9. Basım, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 51.

58 Mustafa Dural/Tufan Ögüz, *Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku*, 24. Basım, İstanbul, 2024, s. 64. Bununla beraber yasal danışman atanan kişilerin sınırlı ehliyetli olduğunu savunan ve dolayısıyla fiil ehliyeti bakımından kişileri dört farklı başlık altına inceleyen görüş için bkz. Hatemi, 20; Helvacı, s. 67; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 336.

59 Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 305; Helvacı, s. 67.

60 Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 322-324; Helvacı, s. 80.

61 Özdemir, s. 133; Tekinay, s. 245; Atmaca Ülkü, s. 133.

62 Atmaca Ülkü, s. 133.

63 Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 306.

64 Dural/Sarı, s. 114; Özdemir, s. 135; Feyzi Necmeddin Feyzioğlu/Cumhur Özakman/Enis Sarıal, *Aile Hukuku*, 3. Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986, s. 352-353.

mesi ve iradenin özgürce açıklandığına kanaat getirilmesi gerekir. Bu amaçla eşlerin bizzat dinlenmesi zorunludur. Lakin bu şart gerçekleşmediğinden tam ehliyetli kişiler için anlaşmalı boşanma yolu kapalıdır⁶⁵.

D. Taşınmazlar Üzerinde Tescilsiz Ayni Hak Kazanımı

Anlaşmalı boşanma protokolünde eşler, taşınmaz üzerinde mülkiyet başta olmak üzere intifa, süknâ veya başka bir ayni hakkın tesisi amacıyla da bir hükme yer verebilir. Bu noktada öncelikli problem taşınmazlar üzerinde mülkiyet başta olmak üzere ayni hakların kazanımının resmi şekle tabi bir sözleşme neticesinde tescille olmasıdır (TMK m. 705 – 706). Anlaşmalı boşanma protokolü şekle tabi değildir⁶⁶. Taraflar, mahkemeye başvurmadan bir anlaşma hazırlayabileceği gibi hakim huzurunda irade beyanında bulunup bu beyanın tutanağa geçirilmesini sağlayabilir⁶⁷.

Üzerinde durulması gereken husus, eşlerin yaptığı anlaşmanın mahkeme tarafından onaylanmasıyla tescilsiz kazanımın mümkün olup olmadığıdır. Bu bağlamda öğretide TMK m. 184/b.5 ile TMK m. 166/3 arasında ikili bir ayırım yapılmıştır. Bahsi geçen ayırım uyarınca TMK m. 184/b.5'e göre yapılan sözleşmelerde taşınmaz mülkiyetinin devrine dair bir kayıt olması tescilsiz kazanıma imkan vermez. Çünkü taşınmaza dair herhangi bir uyuşmazlık çözüme kavuşturulmamaktadır⁶⁸. Dolayısıyla TMK m. 184/b.5 kapsamında yapılan anlaşmanın onaylanması tarafları sadece resmi senet yapma mecburiyetinden kurtarır⁶⁹. Nitekim Yargıtay'ın da bu yönde içtihatları bulunmaktadır⁷⁰. TMK m. 166/3 kapsamındaki anlaşmalarda ise hakimin onayıyla beraber taşınmaz mülkiyetinin tescilsiz kazanıldığı ifade edilmiştir⁷¹. Bu halde kararın kesinleşmesiyle mülkiyet geçer zira varılan anlaşma artık boşanma ilamının bir parçası haline gelmiştir ve TMK m. 705/2 anlamında bir tescilsiz iktisap gerçekleşmiştir⁷². Dolayısıyla yapılan tescil kurucu değil açıklayıcıdır. Ancak tescilin yapılması mülkiyetin kazanılmasından ziyade o mülkiyet üzerinde tasarruf edilebilmesi bakımından önem taşımaktadır. Zira hak sahibi adına tescil yapılmadan malikin ilgili taşınmaz üzerinde tasarruf etmesi mümkün olmayacaktır.

SONUÇ

Türk hukukunda kanun koyucu eşlere hem ayrı bir boşanma usulü olarak TMK m. 166/3 uyarınca anlaşmalı boşanmada hem de TMK m. 184/b.5'te çekişmeli boşanmada boşanmanın fer'i

65 Tekin, s. 138; Özdemir, s. 137.

66 Özge Uzun Kazmacı, 'Anlaşmalı Boşanma Kararı ile Tescilsiz Kazanımda Uygulamaya İlişkin Değerlendirmeler', *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 206, Yıl: 2022, s. 112; Seçer, s. 264.

67 Topak, 382; Uzun Kazmacı, s. 114.

68 Selahattin Sulhi Terkinay/Sermet Akman/Haluk Burcuoğlu/Atilla Altop, *Eşya Hukuku: Zilyetlik - Tapu Sicili - Mülkiyet*, Cilt I, 5. Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989, s. 718; Uzun Kazmacı, s. 118.

69 Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s. 718; Uzun Kazmacı, s. 119.

70 Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 2015/626 E. 2015/12665 K. 15.06.2015 T.; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 2022/4242 E. 2022/10524 K. 19.12.2022 T. (Lexpera, Erişim: 19.06.2026).

71 Feride Demirbaş, 'Anlaşmalı Boşanma Protokolünün Taşınmazlar Üzerindeki Aynî Haklara İlişkin Hükümleri İle İlgili Bazı Hukuki Sorunlar', *Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı: 2, Yıl: 2020, s. 577; Uzun Kazmacı, s. 119.

72 Demirbaş, s. 577.

sonuçlarına dair sözleşme yapma imkânı vermiştir. Makalede incelenen iki maddede düzenlenen sözleşmelerin en önemli özelliği hüküm ve sonuç doğurmalarını, geçerli bir şekilde hukuk alanında etki doğurabilmelerinin hakimın onayına bağlı olmasıdır. Kanun koyucu, iki maddede de boşanmak isteyen taraflara bir boşanma imkânı vermektedir. Lakin bu, boşanmada irade sistemine bir noktada geçişin olduğu yanılgısına sebep olmamalıdır. Çünkü hukuk düzeni evliliğin kurulmasında olduğu gibi yine müdahaleci tavrını göstermektedir hatta evliliğin kurulmasına göre daha müdahalecidir. Çünkü evliliğin kurulmasında resmi memur, boşanmadaki hakim kadar yetkili ve etkili değildir. Mesela evliliğin kurulması için resmi memurun evliliği uygun bulması gerekmez, ama tarafların boşanma sürecinde yaptıkları anlaşmaların hüküm ve sonuç doğurması için hakimın onayı olmazsa olmaz şarttır. Aksi halde taraf iradeleri ne yönde olursa olsun hakim uygun bulmadıktan sonra bunun hiçbir önemi yoktur.

Kanun gereği, boşanmanın fer'i sonuçlarına dair sözleşmelerde hakimın onayının aranması öncelikle bu sözleşmelerin hukuki niteliğine dair tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Makalemizde savunulan görüş uyarınca onaydan önceki zaman zarfında onay öncesi dönemde ortada bir özel hukuk sözleşmesi vardır. Çünkü sözleşmenin kurucu unsuru iradelerin uyuşmasıdır ve tarafların yaptığı sözleşmenin kuruluşu için iradelerinin uyuşması haricinde hiçbir unsura gerek yoktur. Sözleşmenin geçerliliği, kuruluşundan ayrı bir aşamadır. Çünkü bir sözleşme kurulduğu halde elzem unsurları haiz olmazsa geçerli olmasından bahsedilemez. Sözleşmenin onaylanmasından sonraki dönemdeki niteliği, yine makalemizde savunulan görüş uyarınca mahkeme ilamının bir parçasıdır. Çünkü Türk hukuku bakımından sadece taraf iradeleriyle anlaşma yeterli olmayıp aynı zamanda hakim kararı şarttır. Hakimın uygun bulmasıyla beraber artık yapılan anlaşma da boşanma ilamının bir parçası haline gelecektir.

Çalışmamızda varılan anlaşmanın onayından önceki ve sonraki meselelere dair incelemeler yapılmıştır. İlk incelenen husus iptal edilebilirlik hali olmuştur. Varılan anlaşmada iptal edilebilirliği gerektiren bir hal varsa (irade sakatlığı ya da gabin) tek taraflı iptal beyanının kullanılmasıyla sözleşme kesin hükümsüz hale gelir zira bu safhada özel hukuk sözleşmesi niteliğindedir. Ancak mahkeme kararının bir parçası olduktan sonraki dönemde artık bunu yapmak mümkün değildir dolayısıyla kanun yollarına başvurmak gerekir. İncelenen ikinci mesele ise muvazaadır. Muvazaa bir özel hukuk sözleşmesinin kesin hükümsüzlükle sakat olmasına sebep olmaktadır ancak muvazaa sebebiyle TMK m. 166/3 veya 184/b.5'teki sözleşmelerin geçersiz sayılması mümkün değildir. Çünkü aksi düşünce hele ki aile hukuku gibi hakimın takdir yetkisinin çok fazla olduğu bir alanda boşanmanın sonuçlarına dair bir sözleşmenin pratikte yapılamamasına ya da hakimın saik araştırmasına girişip tarafların anlaşmalı boşanamamasına ve teorikte mutlak boşanma sebebi olan anlaşmalı boşanmanın nispi boşanma sebebi haline gelmesine sebep olacaktır. Dolayısıyla burada hakimın inceleyeceği hususlar taraflar arasındaki menfaat dengeleri, irade sakatlığı veya gabin, iradenin serbestçe açıklanıp açıklanamadığı, sözleşmede emredici hükümlere aykırılık olup olmadığı gibi hususlardır. İncelenen son mesele kanunen resmi şekle bağlı olan taşınmaz devrinin amaçlandığı sözleşmenin yapılıp yapılamayacağıdır. Taraflar arasında varılan anlaşma onay öncesinde hukuken gerekli şekil şartını taşımadığından kesin hükümsüz olacaktır. Ancak mahkeme kararından sonra

sözleşme bir mahkeme kararı olacağından taraflar mahkeme kararı sayesinde aslında hak kazanma imkanına sahip olacaktır.

KAYNAKÇA

- ACAR, Aile Hukuku: Evliliğin Sona Ermesi ve Boşanma Sebepleri Fasikül III, 1. Basım, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2025. (ACAR, Sona Erme)
- ACAR, Aile Hukuku: Boşanma Davası ve Sonuçları Fasikül IV, 1. Basım Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2025.
- AKINTÜRK/ATEŞ, Borçlar Hukuku, 29. Basım, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, Kişiler Hukuku, 17. Basım, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- ARSEBÜK, Medeni Hukuk: Aile Hukuku Cilt II, Recep Ulusoglu Basımıevi, Ankara, 1940.
- ATMACA ÜLKÜ, Anlaşmalı Boşanma Protokolü Nasıl Düzenlenir?, 1. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- BİLGİN YILMAZ, Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma, 1. Basım, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2016.
- DEMİR, Boşanmanın Fer'i Sonuçlarına İlişkin Sözleşmeler, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1994.
- DEMİRBAŞ, 'Anlaşmalı Boşanma Protokolünün Taşınmazlar Üzerindeki Aynî Haklara İlişkin Hükümleri İle İlgili Bazı Hukuki Sorunlar', Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı:2, Yıl: 2020, s. 559 – 598.
- DOĞAN/ŞAHAN/ATAMULU, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.
- DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, Türk Özel Hukuku: Aile Hukuku Cilt III, 21. Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2025.
- DURAL/SARI, Türk Özel Hukuku: Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri Cilt I, 16. Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2023.
- DURAL/ÖĞÜZ, Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku, 24. Basım, İstanbul, 2024.
- EGGER, Aile Hukuku, çev. Tahir Çağa, Kenan Matbaası, İstanbul, 1943.
- ESENER, 'Boşanmanın Fer'i Neticelerine Dair Mukaveleler', Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 3, Yıl: 1951, s. 610-628.
- FEYZİOĞLU/ÖZAKMAN/SARIAL, Aile Hukuku, 3. Basım, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1986.
- GENÇCAN, Boşanma Hukuku Cilt II, 12. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023
- GRASSINGER, 'Boşanma Davasında Eşlerin Boşanmanın Tali Sonuçlarına İlişkin Konularda Anlaşma Yapmaları ve Konu ile İlgili İsviçre Federal Mahkemesi Kararı', İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 55, Sayı: 3, Yıl: 1997, s. 235-242.
- HATEMİ/SEROZAN, Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.
- HATEMİ, Kişiler Hukuku, 9. Basım, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- HELVACI, Gerçek Kişiler, 9. Basım, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- İPEK, Türk Hukukunda Boşanmanın Genel Sebepleri, 1. Basım, Seçkin Yayınları, Ankara 2008.
- KANIŞLI, İsviçre-Türk Borçlar Hukukuna Göre Sözleşmenin Kurulmasında Yanılma, 1. Basım, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.
- KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 6. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara, 2024.

- KILIÇOĞLU/KILIÇOĞLU YILMAZ, Kişilik Hakkı ve Korunması, Turhan Kitabevi, Ankara, 2023.
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU/HATEMİ/SEROZAN/ARPACI, Borçlar Hukuku, Cilt I, 7.Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017.
- KÖPRÜLÜ/KANETİ, Aile Hukuku, 2. Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989.
- NOMER, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 19. Basım, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2023.
- NOMER; 'Anlaşmalı Boşanma Protokolünden Dönülebilir Mi?', Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 2, Yıl: 2021, s. 583 – 591.
- OĞUZMAN/DURAL, Aile Hukuku, 2. Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998.
- OĞUZMAN/ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I, 22. Basım, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2024.
- OĞUZMAN/SELİÇİ/ÖZDEMİR, Eşya Hukuku, 26. Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024.
- ÖZDEMİR, Türk ve İsviçre Hukukunda Anlaşmalı Boşanma, 1. Basım, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- ÖZTAN, Aile Hukuku, 6. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015.
- REYHANİ YÜKSEL, Yargıtay Kararları ile Zenginleştirilmiş Aile Hukuku, 1. Basım, Aristo, İstanbul, 2023.
- SEÇER, 'Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma', İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 2, Yıl: 2016, s. 259-286.
- TEKİN, Anlaşmalı Boşanma, 1. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- TEKİNAY, Aile Hukuku, 7. Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990.
- TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, Eşya Hukuku: Zilyetlik–Tapu Sicili–Mülkiyet, Cilt I, 5. Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989
- TOPAK, Boşanma Davalarında Yargılama Usulü, 1. Basım, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- TUTUMLU, Teorik ve Pratik Boşanma Yargılaması Hukuku Cilt II, 2. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009.
- UZUN KAZMACI, 'Anlaşmalı Boşanma Kararı ile Tescilsiz Kazanımda Uygulamaya İlişkin Değerlendirmeler', Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 17, Sayı 206, Yıl: 2022, s. 107 – 126.
- ÜNLÜTEPE, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 1. Basım, Seçkin Yayıncılık, 2021.
- VELİDEDEOĞLU, Aile Hukuku, 5. Basım, Nurgök Matbaası, İstanbul, 1965.
- YAVUZ/ÖZEN/ACAR, Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler), 19. Basım, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2024.
- ZEVKLİLER/GÖKYAYLA, Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri, 22. Basım, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2024.

